

A napokban egy albán fiú, Sadik Merhori, ujságíróval beszélgetett. Körülbelül ezeket mondotta: »Két éven át a partizánokkal harcoltam, mint ifjúsági vezető. Amikor hozzáfogtak a bresko-banovicsi vasút építéséhez, odamentem. Két és fél hónapra át dolgoztam, rohammunkás lettem. Megtanultam az »aknázást«, hazajöttem a hazámba, Albániába. Itt a Kukus-Peskopi közötti autótutat építettük, majd egy másik autótutat. Amikor hozzáfogtunk a dracs-elbassáni vasútépítéshez, azonnal idejöttem és itt maradok végig. Igyekeznél fogunk, hogy a brigádunk a legjobbak közé kerüljön«.

Ez nem regény és nem is propaganda — ez valóság. Ilyen fiatalok születnek, ha felébred a dolgozó nép — és ilyen fiatal volt Koresagin Pavle, ilyen fiatalá edződött, acéllá.

Fiúk és lányok harcoltak együtt. Kezdődő szerelmeket éppen olyan mesteri tollal ír Osztrovszkij, mint a harcokról és mint az egyszerű hétköznapi eseményeiről. A nagy orosz realistának, a legnagyobbnak, Gorkijnak méltó tanítványa ebben az egyetlen elkészült regényében is. Mert a másikat, »A vihar szülötte«-t már nem tudta befejezni.

Koresagin Pavle — Osztrovszkij regényének hőse — »csak« egy a népből. Nem mozgatja az eseményeket, hanem együtt nő az eseményekkel. Így lesz óriás-sá. Olyan könyv ez, »amit nem lehet letenni«. Olyan könyv, aminek folytatását magunk is éljük, tudatosan és örömmel.

Csak a »meséről« szóltunk, — fordításból csaknem lehetetlen az író stílusára következtetni.

A két könyv a budapesti Cserépfalvi-kiadó kiadásában jelent meg.

Gál László

ANDRICS IVÓ;

HÍD A DRINÁN

Székra kiadás, Budapest 1947

Mihail Sadoveanu, a legnagyobb élő román író a haladó irodalom és művészet fejlődését budapesti látogatása során így fogalmazta meg:

»Milyen szívdobogató távlat lenne, ha a kis dunai népek, a jugoszlávok, bulgárok, csehszlovákok, a magyarok és románok, sőt a lengyelek is olyan szoros szellemi egységre lépnének, hogy egymás művei a nyelvi nehézségeket leküzdve, szabadon keringhetnének a széles dunai térben«.

Sadoveanu fenti mondata tökéletesen megvilágítja irodalmi életünk képét: a hosszú évszázados együttélésben, egymás közelségében nem juthattunk el odáig, hogy megismerjük egymás irodalmát s ezzel a megismeréssel valóban utat nyissunk az igazi nagy művek szabad keringésének. A magyar olvasó nem ismeri a román irodalmat, nem ismeri a jugoszláv irodalom legszébb alkotásait, — a cseh, a lengyel, a bolgár irodalom megéppenséggel kiesett érdeklődési köréből. Nem véletlen következmény ez s nem az irodalmárok, a fordítók bűne, hanem a letűnt koré és társadalmi rendszeré, amely hűbéres-imperialista politikájával minden időben a nagy népi összefogások megbontására törekedett. A román ifjúság hiába rajongott Adyért, a jugoszláv irodalom legnagyobbjai hiába fordították Petőfit, Aranyt és Adyt — a rendi Magyarország irodalmi pénzmágnásai nem tartak ablakot a szomszédnépek felé, hogy azon beáradjon a jugoszláv, a román, a bolgár demokrácia szelleme s dolgozó népének

őszintę ábrázolásával terméke-nyítsen.

A megismerésnek és az irodalmi együttműködésnek a lehetőségét a fölszabadulás, a népi demokráciák minden szellemi gátat lebontó fejlődése valósította meg. Popovics Jován-épp úgy, mint Sadoveanu hisz ennek a nagy lehetőségnek a tartósságában és a budapesti író-találkozó élménye, a magyar nyelven eddig megjelent két jugoszláv író műfordítása és az újabb művek fordítása előkészülete a magyar irodalmi élet és a magyar irodalom-politika helyes útját jelöli meg.

*

Kovacsics I. Gorán elbeszélő költeménye, a »Jama« fordítása után most Andrics Ivó könyve jelent meg magyar nyelven ugyancsak Csuka Zoltán fordításában. A »Híd a Drinán« Cankar után és a fölszabadulás óta az első jelentős jugoszláv széppróza a magyar könyvpiacra. Visszhangját csak a hazai irodalomban ismerjük, a magyarországi még nem jutott el hozzánk, hogy figyelemmel kísérhetnénk a regény útját a Boszniától távoleső és a bosnyák népet talán nem is ismerő olvasók körében.

Andrics Ivó az első jugoszláv írók közé tartozik, akik mindjárt a fölszabadulás után alkotó munkába fogtak s akiknek műveiben az irodalmi ujjászületés hangjai szóltak meg. Novellái és kisebb művei után 1945 végén jelent meg a háború alatt készült nagy műve, a »Híd a Drinán«. Néhány életrajzi és bibliográfiai adat a mű születésének körülményeit jelöli meg. Andrics Ivó a háború nehéz éveiben, a megszállás alatt is dolgozott, de műve az alkotó kezeitől egyetlen rövid utat tett meg az íróasztal fiókjáig, hogy

a mélyébe ásott mondanivaló megmaradjon az elkövetkezendő nagy kor olvasói számára. Ahogy a könyv zárósora mondja, 1942 júliusában kezdett hozzá a regény írásához és 1943 decembereiben fejezte be. E két dátum közötti idő a dolgozó nép történelmének egyik legnehezebb korszaka volt, amely éppen küzdelmességénél fogva terhes volt a nagy jövőddel.

Andrics Ivó így a nagy vihar elvonultával jelentkezett olyan kibontakozásban, mint akit a vihar és a győzelem utáni föllendülés megtermékenyített.

Három megjelent műve közül a »Híd a Drinán« a legnagyobb. A szorosan vett műfaji meghatározás szerint nem szabványos regény, de krónikás jegyzeteknek sem lehet nevezni, mert szervesen egybefolyó cselekménye van, amelynek központjában a drinai híd áll. Valójában a drinai kőhíd a főhőse ennek a történelmi regénynek és minden ami történik két évszázad alatt Bosznia szívében, a kisvárosi életek füledt levegőjében, arról a hídkörüli »emberzajlás« ad hírt és kérdéseinkre Visegrád népének vergődése ad feleletet. A híd építésének gondolata azoknak a szerb gyermekeknek egyikében született meg, kiket a török hódítók elraboltak, hogy belőlük Sztambulban harcosokat, vezéreket neveljenek maguknak. Mehmed Szokolovics vezér gyermekkori élményének állított így emléket a Drina-folyón, hogy a török birodalomnak Szerbián keresztül utat nyisson nyugat felé. Az idők múlásában és a nagy dolgok fejlődésében valósággal a népek országútjává vált a tizenegy íven nyugvó hatalmas kőhíd s képe úgy élt a népben — nemcsak az építkezés századában, hanem emberöltők múltán is — mint Bosznia és talán az

egész Balkán legesodálatosabb építménye.

„Hány vezére vagy gazdag embere van a világnak, aki örömet vagy gondját, avagy kedvét és szabad idejét ilyen helyen tölthetné? Kevés, nagyon kevés. S századok folyamán, nemzedékek során hányan üldögélték itt közülük át a hajnalt, az esti ima idejét vagy az éjszakai órákat; amidőn észrevétlenül mozdult el fejük fölött a csillagos égbolt... Volaki régen azt erősítgette (igaz, az is idegen volt s tréfából szólt), hogy a híd kapujának hatása volt a kisváros sorsára, sőt polgárainak jellemére is...»

Nem volt hatással az emberekre, hanem a hídon, mintegy történelmi színpadon zajlottak le azok az események, amelyek Boszniában értek vagy Bosznia fölött elvonultak. Mert Andrics Ivó regényében nem épített ki egy zárt szigetvilágot, amely önmagában és önmagának él, hanem több mint két évszázad életét mutatta be a nagy hegyek között akár az egyetlen hatalmas híd alján is, s úgy érezzük, hogy az egyetlen emberi fejlődés minden apró mozzanata fölvilan itt. A hídépítők balladai képétől nyomon követve a visegrádi nép útját, kibontakozik a hűbéri világ elnyomatásának minden szörnyősége. A török birodalom összeomlása, az el-

nyomott nép készülődése, a szerb népfölkelés, az osztrák-magyar megszálló csapatok bevonulása és a balkáni háború egy-egy képe a történelmi keret: szereplői az emberek, harcosok, lázadók, árulók, üzérek, reménytelen szerelmesek, papok, katonák és a hajesárok végtelen sora, — ezer emberi arc egyetlen emberi élet fejlődésének vonalában, amely a rosszat hullatja, a jót tovább engedi, mert a jónak a történelemben még dolga van.

Andrics Ivó regénye képesán szépprózájáról külön kellene írunk. Nyelvezetének költői szárnyalása, szóképei és megkapó hasonlatai sokhelyütt szintén epikai mélységet kölcsönöznek ennek a regénynek. A fordítás Csuka Zoltán munkája. Meg kell mondanunk, vállalkozása nem volt könnyű feladat, hiszen Andrics Ivó a jugoszláv írók között a nyelv mestereinek első sorába tartozik és a műfordítónak igen sok gondot ad nyelvének finomsága, étellel teli stilusa és szókinésének tömördek gazdagsága. A fordítás helyenként a költő Csuka Zoltán lírai szárnyalására emlékeztet, másutt kissé laza szófűzésekkel találkozunk, — de föltétlen érdeme az, hogy az első Andrics-regény a fölszabadulást követő második esztendőben jó tolmácsolásban kerül a magyar olvasó kezébe.

Lévay Endre